

Kriterier for dyrevernerket småskalaproduksjon av slaktekylling

Innholdsfortegnelse

1. Overordnet	1
1.1 Om merkeordningen, og dyr omfattet av merkeordningens kriterier.....	1
1.2 Dispensasjoner og overgangstider.....	2
2. Driftsforhold på gård	2
2.1 Hybrid/rase.....	2
2.2 Håndtering av fugler.....	2
2.3 Utklekking på gård.....	2
2.4 Kompetanse.....	2
2.5 Dyrevelferdsprogram.....	2
2.6 Velferdsindikatorer.....	2
2.7 Dokumentasjon.....	2
2.8 Planer.....	2
3. Driftsforhold i husdyrrom	3
3.1 Dyretetthet i innendørs husdyrrom.....	3
3.2 Belysning.....	3
3.3 Mørketid.....	3
3.4 Luftkvalitet.....	4
3.5 Drikkevann og fôr.....	4
3.6 Miljøberikelser.....	5
4. Utemuligheter	5
4.1 Utendørs vinterhage og uteareal i luftegård.....	5
5. Plukking, transport og slakt	6
5.1 Forberedelse til plukking, transport og slakt.....	6
5.2 Plukking.....	6
5.3 Transport.....	7
5.4 Slakt.....	7

1. Overordnet

Overordnede verdier i all omgang med levende dyr

- Det bør til enhver tid etterstrebtes et mest mulig stress- og lidelsesfritt liv for dyr i alle deler av produksjonen.
- Det bør legges til rette for positive opplevelser og trivsel for dyr.
- Alle dyr bør håndteres respektfullt og varsomt.
- Enhver tvil vedrørende dyrs velferd bør alltid komme dyrene til gode.
- Alle dyr bør ses på som enkeltindivider med evne til både negative og positive sanseopplevelser.

1.1 Om merkeordningen, og dyr omfattet av merkeordningens kriterier

- 1.1.1 Alle kriterier i merkestandarden gjelder for slaktekylling i alle aldersgrupper. Produksjon av foreldredyr (både oppal- og rugeeggproduksjon) er unntatt.
- 1.1.2 Alle spesifiserte langsiktige krav regnes som anbefalinger.

1.2 Dispensasjoner og overgangstider

- 1.2.1 Det kan i særlige tilfeller gis dispensasjon fra enkeltkriterier. Dispensasjon innvilges av Dyrevernermerket etter søknad, basert på en vurdering av dyrenes totale velferdssituasjon ved dispensasjon, inkludert eventuelle kompenserende tiltak.

2. Driftsforhold på gård

2.1 Hybrid/rase

- 2.1.1 Det er kun tillatt å benytte hybrider/raser som er godkjent i henhold til merkeordningens positivliste, se vedlegg "Positivliste og godkjenning av hybrider". Andre hybrider kan godkjennes på positivlisten etter søknad, såfremt de oppfyller forutsetningene i vedlegget.

2.2 Håndtering av fugler

- 2.2.1 Fugler skal løftes og bæres forsiktig, og aldri etter vinger, nakke/hode, fjær eller ett bein.

→ Langsiktig krav: Fugler skal aldri bæres eller løftes opp-ned eller etter beina. Håndtering skal foregå etter den såkalte "tohåndsmetoden", med støtte rundt kroppen og vingene inn mot kroppen, eller alternativ plukkemetode som er like skånsom for dyrene. Det skal ikke løftes eller bæres flere enn to fugler av gangen manuelt.

2.3 Utklekking på gård

→ Langsiktig krav: Kyllinger skal klekkes ut på gård, uten å transporteres eller flyttes etter klekk.

2.4 Kompetanse

- 2.4.1 Dyreholder skal dokumentere kurs i dyrevelferd som beskrevet i § 5 i «Forskrift om hold av høns og kalkun». Tidligere kurs og erfaring kan ikke erstatte opplæringen.

→ Langsiktig krav: Enhver person som håndterer eller på annen måte har ansvar for levende fugler tilknyttet merkeordningen skal kunne dokumentere kompetanse for den aktuelle driftsformen. Nærmere spesifikasjoner kommer.

2.5 Dyrevelferdsprogram

- 2.5.1 Driftsenheten skal delta i næringens dyrevelferdsprogram for slaktekylling, som beskrevet i § 35 b i «Forskrift om hold av høns og kalkun», uansett hvilken dyretetthet det er i produksjonen, og skal dermed kunne dokumentere:
- a) Helseovervåkingsavtale
 - b) To årlige veterinære besetningsbesøk
 - c) KSL-revisjon internt og eksternt
 - d) Deltakelse i produksjonskontroll og fothelseprogram
 - e) Eventuell annen dokumentasjon i forbindelse med dyrevelferdsprogrammet

2.6 Velferdsindikatorer

→ Langsiktig krav: Det skal utføres og loggføres måling av utvalgte dyrebaserte velferdsindikatorer hos et representativt utvalg av fugler.

2.7 Dokumentasjon

- 2.7.1 Driftsenheten skal til enhver tid kunne fremvise all nødvendig dokumentasjon som kreves i henhold til kriteriene i merkestandard.
- 2.7.2 Alle avvik i rutiner eller uheldige hendelser som påvirker dyrevelferd, samt iverksatte tiltak for å korrigere disse, skal dokumenteres.
- 2.7.3 All dokumentasjon skal være ryddig og lett leselig.
- 2.7.4 All dokumentasjon skal oppbevares i minst 3 år.

2.8 Planer

- 2.8.1 Følgende planer skal utarbeides av den enkelte driftsenhet:
- a) Plan for miljøberikelse, punkt 3.6.1.

- b) Plan for smittevern for vinterhage og uteareal, punkt 4.1.5.
 - c) Plan for utsortering, punkt 5.1.2.
 - d) Plan for plukking, punkt 5.1.3.
- 2.8.2 Planene skal være godt kjent av, og lett tilgjengelig for alle som håndterer eller på annen måte har ansvar for levende fugler.
- 2.8.3 Planene skal oppdateres minst én gang årlig.

3. Driftsforhold i husdyrrom

3.1 Dyretetthet i innendørs husdyrrom

- 3.1.1 Dyretetthet for slaktekylling er maksimalt 25 kg/m².
- 3.1.2 Høyere dyretetthet, inntil 30 kg/m², kan i særlige tilfeller innvilges dersom driftsenheten har andre betydelige velferdstiltak utover Dyrevernermerkets minimumskrav.

3.2 Belysning

- 3.2.1 Det skal være vinduer som slipper inn naturlig dagslys i huset.
- 3.2.2 Vinduer skal utformes og plasseres på en måte som gir fullt lysinnslipp, uten skarpe lysoverganger eller andre forhold som kan medføre skadelig adferd eller ugunstig spredning av fugler i rommet.
- 3.2.3 Det er ikke tillatt å benytte vinduer som blokkerer alt UVA-innslipp av lys.
- 3.2.4 Det skal være mulig å blende vinduene.
- 3.2.5 Vinduene skal ikke tildekkes eller blendes i fuglenes lystid. Blending kan utføres i mørketiden eller i lystiden under særlige omstendigheter når det er nødvendig å redusere innslipp av dagslys av hensyn til dyrevelferd, se vedlegg "Vilkår for blending".
- 3.2.6 Blending under særlige omstendigheter skal loggføres med tidspunkt og årsak for blending.
- 3.2.7 All kunstig belysning skal være flimmerfri, eller med en flimmerfrekvens på minst 120 Hz.

Anbefaling

- Den totale vindusoverflaten bør utgjøre minimum 5 % av gulvets totale areal i dyrerommet.
- Vinduer bør gi fullt lysinnslipp gjennom hele vindusflaten.
- Vinduer bør plasseres høyt i rommet for en jevn lysfordeling. Ved lavt plasserte vinduer bør vinduene utgjøre en særlig stor total vindusflate, for å oppnå gunstig spredning og lysstyrke i rommet.
- Vinduene bør ha en utforming, materiale og plassering som minimerer risiko for trekk, fukt eller overoppheting i rommet.
- Vinduer bør plasseres slik at de ikke kommer i veien for utbygging av vinterhage.
- Kunstig belysning bør ha en spektralbredde på minst 300 nm, inkludert UVA-lys.
- Vinduer bør kunne blendes gradvis.

→ Langsiktig krav: ytterligere spesifiserte krav til belysning (for eksempel kunstig UV-belysning eller antall vinduer og størrelse/plassering).

3.3 Mørketid

- 3.3.1 Mørketiden skal være minst 7,5 timer ekskludert dimmetid senest fra dag 7 i innsettet.
- 3.3.2 Det skal være minst 30 minutter dimmetid mellom lys- og mørketid. Dimmingen skal foregå gradvis og jevnt fordelt under hele dimmetiden.

Anbefaling

- Det bør være maksimalt 0,5 lux i mørketiden.

3.4 Luftkvalitet

Anbefaling

- Lukket fyringssystem.

3.4.1 Karbondioksid (CO₂)

- a) CO₂ skal måles kontinuerlig fra dag 0 i innsettet.
- b) Det skal benyttes kalibrerte måleinstrumenter.
- c) Målingen skal utføres i samme høyde som fuglenes hode.
- d) Det skal være minst én sensor per husdyrrom og per 400 m² kyllinghus. Ved flere sensorer skal de plasseres på ulike steder i huset.
- e) Daglig minimums- og maksimumsnivå, samt tidspunkter for dette skal loggføres.

Anbefaling

- Maksimalt 2.500 ppm CO₂.

→ Langsiktig krav: Spesifikke krav til øvre grense for CO₂.

3.4.2 Ammoniakk (NH₃)

- a) NH₃ skal måles minst en gang ukentlig senest fra dag 21 i innsettet og minst én gang siste dag før produksjonens slutt.
- b) Det skal benyttes kalibrerte måleinstrumenter.
- c) Målingen skal utføres i samme høyde som fuglenes hode.
- d) Det skal utføres minst én måling per husdyrrom og per 400 m² kyllinghus. Ved flere målinger skal de utføres på ulike steder i huset.
- e) Alle målte verdier og tidspunkter for dette skal loggføres.

Anbefaling

- Maksimalt 15 ppm NH₃.

→ Langsiktig krav: Spesifikke krav til øvre grense for NH₃.

3.4.3 Støv

- a) Måling skal utføres minst én gang ukentlig fra dag 14 i innsettet.
- b) Måling skal utføres ved å ta i bruk kalibrerte måleinstrumenter eller manuell måling, se vedlegg "Manuell støvmåling". Andre målemetoder kan godkjennes etter søknad.
- c) Alle målte verdier og tidspunkter for dette skal loggføres.

Anbefaling

- Kalibrerte måleinstrumenter anbefales fremfor manuell måling.
- Anbefalte grenseverdier for støv:
 - Ved instrumentell måling bør konsentrasjon være under 10 mg/m³ for total mengde støv og under 5 mg/m³ for inhalerbart støv.
 - Sensorisk vurdering: maksimalt grad 0.
 - Ved bruk av «dust sheet score» bør støvmengden være maksimalt grad 1.
- Ved avvik fra anbefalte grenseverdiene bør tiltak igangsettes umiddelbart.

→ Langsiktig krav: Spesifikke krav til øvre grense for støv.

3.5 Drikkevann og fôr

- 3.5.1 Det skal være grovfôr av god kvalitet og med høy smakelighet tilgjengelig for alle fugler til enhver tid, så tidlig som mulig i innsettet og senest fra dag 5.
- 3.5.2 Det er ikke tillatt med strømførende metalltråd over fôr- eller vannrekker.

Anbefaling

- Strøføring av helkorn i strøet, eller hele korn/müsli i kraftfôret.

3.6 Miljøberikelser

- 3.6.1 Driftsenheten skal ha en plan som skal følges for miljøberikelser. Planen skal inneholde følgende:
- a) Et oppsett som minimum inneholder elementer som er beskrevet i vedlegg "Minimumsoppsett for miljøberikelser". Planer med oppsett med tilsvarende eller bedre løsninger kan søkes godkjent av Dyrevernerket under forutsetning av at de dekker adferdsbehovene som er beskrevet i vedlegg "Funksjonskrav til miljøberikelser".
 - b) Rutiner for å sikre at miljøberikelsene er hygienemessig forsvarlig sikret og ikke medfører risiko for spredning av sykdommer til dyr eller mennesker.
- 3.6.2 Miljøberikelsene skal være tilgjengelig for alle fugler til enhver tid, så tidlig som mulig i innsettet, og senest fra og med dag 7 i innsettet.
- 3.6.3 Miljøberikelsene skal være sikret og vedlikeholdt slik at de til enhver tid er i god stand, oppfyller funksjonskrav og ikke kan medføre risiko for at fuglene skader seg.

- Langsiktig krav: Flere elementer enn minimumsoppsettet.
- Langsiktig krav: Det skal være brooder til spedfugler.

4. Utemuligheter

4.1 Utendørs vinterhage og uteareal i luftegård

- 4.1.1 Alle fugler skal ha tilgang til utendørs vinterhage og uteareal i luftegård så snart fuglene er store nok og har utviklet tilstrekkelig fjørdrakt til å tåle utegang.
- 4.1.2 Vinterhage og luftegård skal være tilgjengelig for fuglene så mye som mulig og minst 12 timer daglig, såfremt utendørs temperatur og værforhold tillater det.
- 4.1.3 Ved tidspunkter av året der det er mindre enn 12 timers naturlig dagslys, skal fuglene ha tilgang til vinterhage og luftegård så lenge det er dagslys utenfor.
- 4.1.4 Unntak fra krav 4.1.1, 4.1.2 og 4.1.3 gjelder ved sykdomsutbrudd, eller dersom veterinær eller Mattilsynet ikke tillater bruk av vinterhage eller luftegård av smittevern hensyn eller andre særlige årsaker.
- 4.1.5 Dyreholder skal ha en plan som skal følges når det gjelder smittevern for vinterhage og uteareal. Planen skal inneholde beskrivelse av driftsenhetens rutiner for å forebygge smittefare og sykdomsutbrudd.
- 4.1.6 Vinterhagen skal oppfylle følgende krav:
- a) Det skal ha tilstrekkelig antall utganger som er utformet og plassert slik at fuglene uten hindring kan gå ut og inn av vinterhagen når de ønsker det.
 - b) Den skal ha tak og vegger som gir tilstrekkelig beskyttelse mot sterk sol, vind, nedbør og rovdyr.
 - c) Den skal gi fuglene godt utsyn, innslipp av naturlig lys, og rikelig luftstrøm.
 - d) Den skal ha gulv som er lett å holde rent og være dekket av strø.

Anbefaling

- Vinterhagens sider bør være av solid, vanntett materiale fra bakkenivå og minimum på høyde med toppen av utgangene.
- Vinterhagen bør være utstyrt med miljøberikelser som stimulerer fuglene til å være i aktivitet, bevege seg bort fra utganger og utnytte så mye som mulig av vinterhagens areal i bredde og høyde.

- 4.1.7 Luftegården skal oppfylle følgende krav:
- a) Det skal være lett tilgjengelig fra vinterhagen og utformet og plassert slik at fuglene uten hindringer kan gå ut og inn av luftegården når de ønsker det.
 - b) Det skal være riktig type, og tilstrekkelig mengde, levende vegetasjon til at fuglene kan utføre eteadferd.

- c) Luftegården skal ha tilstrekkelig med skjulesteder som sikrer at fuglene føler seg trygge nok til å bruke utearealet, og lett kan søke beskyttelse for sol, nedbør, vind og farer/trusler.

Anbefaling

- Skjulesteder bør helst være i form av vegetasjon og levende vekster, som busker og trær.
- Skjulesteder bør ha tilstrekkelig høyde til at fugler kan stå oppreist med god hodeplass.
- Skjulesteder bør være jevnt fordelt og utgjøre minst 8 m² per 1.000 fugler.
- Utearealet bør være godt drenert og ikke ha gjørmete områder.

4.1.8 I tilfeller der det av bygningstekniske eller andre praktiske årsaker ikke lar seg gjøre å tilby fuglene uteareal i luftegård, kan det gjøres unntak for krav om dette. I slike tilfeller skal det foreligge en utvidet miljøberikelsesplan som skal følges for vinterhagen, som spesifikt skal kompensere for fuglenes behov for førsøk/beite og aktivitet, som ellers ville vært dekket i luftegård.

→ Langsiktig krav: Minimumskrav til størrelse på vinterhage og luftegård og mer spesifikke krav til skjulesteder og miljøberikelser.

5. Plukking, transport og slakt

5.1 Forberedelse til plukking, transport og slakt

- 5.1.1 Det skal utføres minst tre tilsyn i løpet de siste 24 timene før plukking, transport og slakt.
- 5.1.2 Dyreholder skal ha en plan som skal følges for utsortering av fugler som er uegnet for transport. Planen skal inneholde beskrivelse av rutiner for utsortering, basert på en nullvisjon for transport av fugler som er uegnet, se vedlegg "Sjekkliste transportegnethet".
- 5.1.3 Dyreholder skal ha en plan som skal følges for å ivareta god dyrevelferd i forbindelse med plukking. Planen skal inneholde konkrete rutiner for den enkelte driftsenhet, som et minimum dekker punktene i vedlegg "Plan for plukking".
- 5.1.4 Dersom dyreholder blir informert om avvik på ante mortem eller post mortem kontroll på slakteri som kan knyttes til dårlige rutiner for utsortering eller plukking av fugler, skal det gjøres tiltak for å bedre rutinene. De nye rutinene skal snarest mulig inkluderes i planene i henholdvis i punkt 5.1.2. og 5.1.3.
- 5.1.5 Fôr skal være tilgjengelig så lenge som mulig før plukking. Fôr og vann skal under ingen omstendigheter være fjernet fra fuglene tidligere enn 10 timer før forventet slaktetidspunkt. Vann skal alltid være tilgjengelig helt frem til plukkestart.

5.2 Plukking

- 5.2.1 Plukking skal under hele plukkeprosessen overvåkes av en person som har det overordnede ansvaret for dyrevelferden, såkalt "velferdsansvarlig for plukking". Vedkommende skal:
- a) Sikre at plukkingen utføres i henhold til forskriftskrav, merkestandardens kriterier, og driftsenhetens egen plan for plukking, se punkt 5.1.3.
 - b) For hver plukking føre en samlet logg med dato og signatur i henhold til punkter i vedlegg «Logg for plukking, transport og slakt».
- 5.2.2 Hver enkelt transportkasse med levende fugler skal være grundig kontrollert for følgende kriterier før overlevering til transportør:
- a) Kassen er intakt og uskadet.
 - b) Ingen fugler ligger i ryggleie/sideleie eller oppå hverandre.
 - c) Ingen fuglers kroppsdeler eller fjør sitter i klem, eller på annen måte er i fare for å skades.
 - d) Kassen inneholder ikke fugler som er uegnet for transport, se vedlegg "Sjekkliste transportegnethet".
- 5.2.3 Hver transportkasse som oppfyller alle kriterier i punkt 5.2.2 skal merkes tydelig som godkjent.

Anbefaling

- Ved plukking bør det være tilstrekkelig med plukkere, slik at plukkingen utføres så skånsomt og raskt som mulig.
- Plan for plukking kan baseres på anbefalinger i Animalias «Studiehefte for plukkerlags ansvarlige» fra 2. februar 2017.

5.3 Transport

- 5.3.1 Det skal kun benyttes transportør/transportfirma som kan dokumentere at Dyrevernerkets krav til transport oppfylles, se vedlegg «Transportdokument».
- 5.3.2 Maksimalt transporttid er:
 - a) For slaktekylling: 4 timer kjøretid, ekskludert plukking, lasting og lossing.
 - b) For daggammel kylling er 6 timer, inkludert lasting og lossing.

5.4 Slakt

- 5.4.1 Fugler skal kun sendes til slakteri som rutinemessig utfører bedøvelse med Controlled Atmosphere Stunning (CAS)-system før avlivning. Innsendelse av fugler til slakteri som rutinemessig praktiserer alternativ bedøvelsesmetode, som er tilsvarende eller bedre velferdsmessig, kan godkjennes etter søknad.

→ Langsiktig krav: det er kun tillatt å levere fugler til slakteri som bedøver fuglene direkte i transportkassene, uten forutgående håndtering eller tømning ut av transportkassene.